

Om Paul Celan*

av Mats Svensson

Du var min död:
dig kunde jag hålla,
medan allt undföll mig.

Fadensonnen, 1968¹

Jag tror att det vore att förminska Paul Celan som poet att vilja göra honom till förintelsens skildrare. Detta är ingen lätt fråga, men det viktigaste skälet till att skilja honom från denna titel torde vara att en sådan karaktäristik skulle reducera hans poesis sanningsbidrag. Det är till exempel inte sant att Celan måste skriva på tyska, bödlarnas språk, av det enkla skälet att han var lika verserad på franska (och levde och dog i Paris) som på tyska, efter att redan före krigsutbrottet 1939 ha bedrivit sina universitetsstudier i Paris. Hans poetiska verk förbereds och underhålls också på klassiskt vis av en lång rad översättningar av framstående poeter från franska till tyska. Det är heller inte sant att det trauma som han drar sina poetiska växlar ur härstammar enbart från krigsupplevelserna, eftersom man behöver kunna mycket lite psykoanalys för att veta att sådana trauman grundläggs i barndomen. Inte heller är skuld känslan över att ha övergivit sina föräldrar (Celan lyckades fly från koncentrationslägret) till deras grymma öde enligt min mening tillräckligt för att motivera hans problematik, även om den uppenbarligen spelar en framträdande roll i den. Jag skulle vilja hävda att han är den som introducerar psykosen, talets och språkets materia, i den poetiska framställningen. Men det är ett svårt nog projekt, som leder honom till den frivilliga döden. Häri finns trots allt som skrivits om Celan fram till nu alltså ett mysterium

---

* Denna text publicerades ursprungligen i tidskriften OEI, 2002:4-5 (12-13) .

¹ Översättning av artikelförfattaren.

Snarare skulle jag vilja placera Celan, och av flera skäl, inte minst "bokstavliga", som den poetiska pendangen till Céline, i vilken den historiska mardröm som vi upplever har funnit "sin enda exakta krönikör" (Philippe Sollers), eller prosatör. Celan är inte någon exakt krönikör, men kanske har den historiska mardrömmen, alltså masspsykosen, i honom funnit sin poetiska gestaltare. Jag är böjd att tro att det var därför frestelsen var oemotståndlig för honom att skriva "på bödlarnas språk".

Tyskan är för övrigt inte främst bödlarnas språk: det är till exempel Hölderlins och Rilkes språk, möjligen "svikarnas" språk, såtillvida som båda herrarna (liksom Celan själv) fann sig särskilt illa till rätta i de politiska förhållanden som betingade deras tillvaro. Det fanns hos dem en stark tendens att "vända politiken ryggen", men det var samtidigt omöjligt, vissa "realiteter" tillät det inte. Detta omöjliga sysselsätter Celan påtagligt, liksom dem.

Det finns skäl att tro att det var hans eget upplevda svek som drev honom i döden. Hans insisterande, ända till de sista dagarna, att få Heideggers "ord" är ett tecken så gott som något.

Allra viktigast: det är poesin själv som sysselsätter Celan mer än någonting annat, och att läsa hans texter som vittnesbörd om förintelsen av ett folk är att tränga bort det väsentliga i denna poetiska gärning.

1999.

mats.svensson.freudianska@telia.com